

Hvordan Norge fikk lovbøker Kristenretten 1000 år

Anders Winroth

Universitet i Oslo

Institute of Medieval Canon Law

Moster

Mostrating (1024) i Gulatingslova

- Det er no dinæst at me skal halda uppe alle dei kyrkior og den kristendom som Olav heilage og Grimkjell biskop fastsette på Mostratinget og alle de kyrkior som sidan vart bygde (kap. 10)
- No er det dinæst at biskopen vår skal råda yver kyrkjone, so som Olav heilage lova Grimkjell biskop på Mostratinget (kap. 15)
- No er det dei dagene som Olav heilige og Grimkjell biskop fastsette på Mostratinget og baud faste og nonhelg fyre, dei skal haldast heilage sameleis som sundagene. Jonsok er den fyrste... (kap. 17)

Overs: Knut Robberstad (1969)

Oddernes Kirke, Agder

Eivind gjorde denne kirken,
gudsønn av Olav den hellige, på sin
odelsjord.

Mostrating (1024) i Gulatingslova

- No er det dinæst at biskopen vår skal råda yver kyrkjone, so som Olav heilage lova Grimkjell biskop på Mostratinget (kap. 15)

Overs: Knut Robberstad (1969)

Borgartings eldre kristenrett

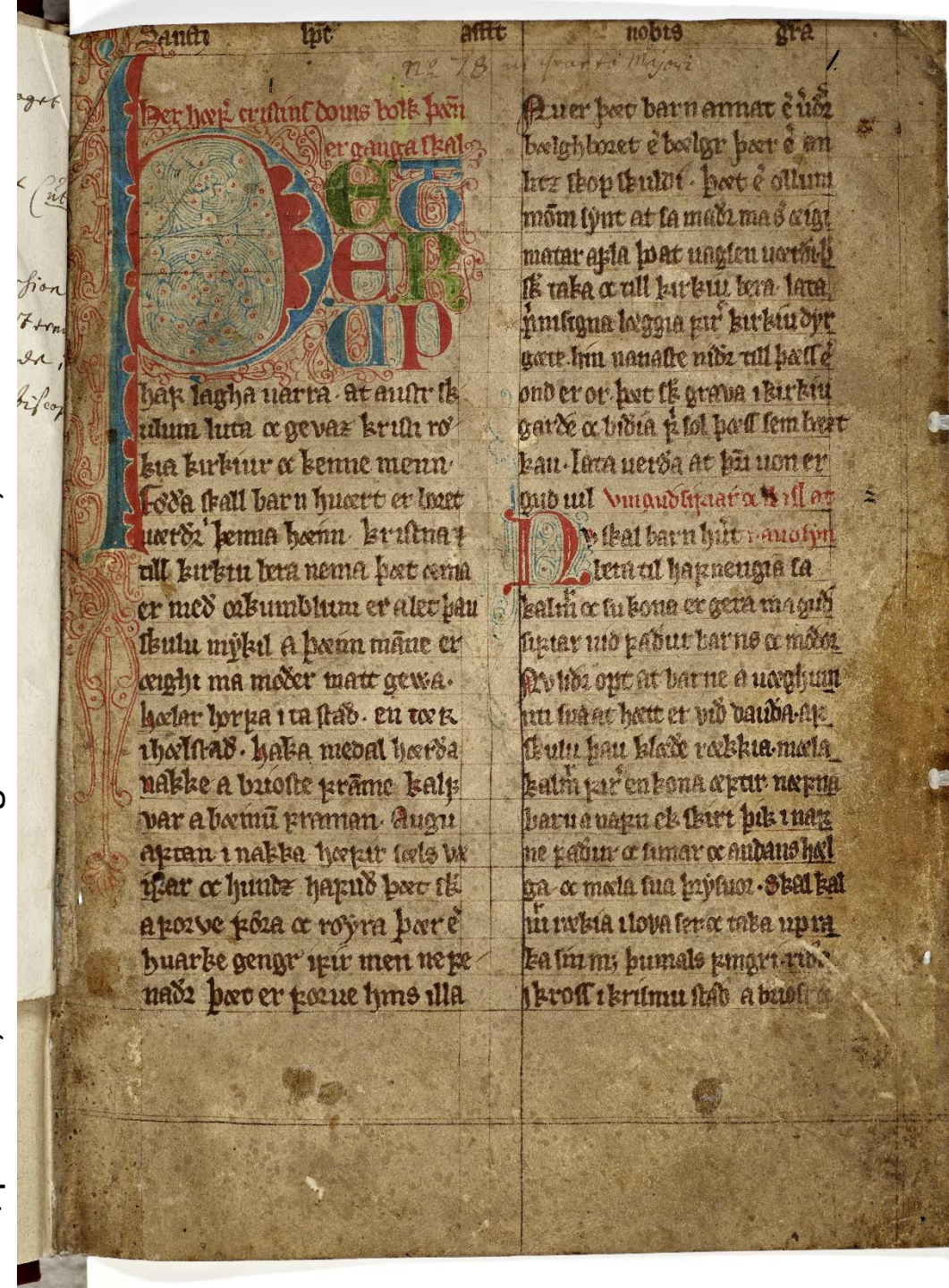
Handskrift skriven av Torgeir Håkansson
vid 1300-talets begynnelse.

ÞET ER UPhaf lagha uarra. at austr skulum luta oc gevaz
Kristi røkia kirkiur oc kenne men.

Det er det første i lovene våre, at vi ska bøye oss mot øst
og gi oss under Kristus, ta vare på kirker og prester.

Oversettelse: Eyvind Fjeld Halvorsen

København, Det Arnamagnæanske Institut, AM 4:o 78

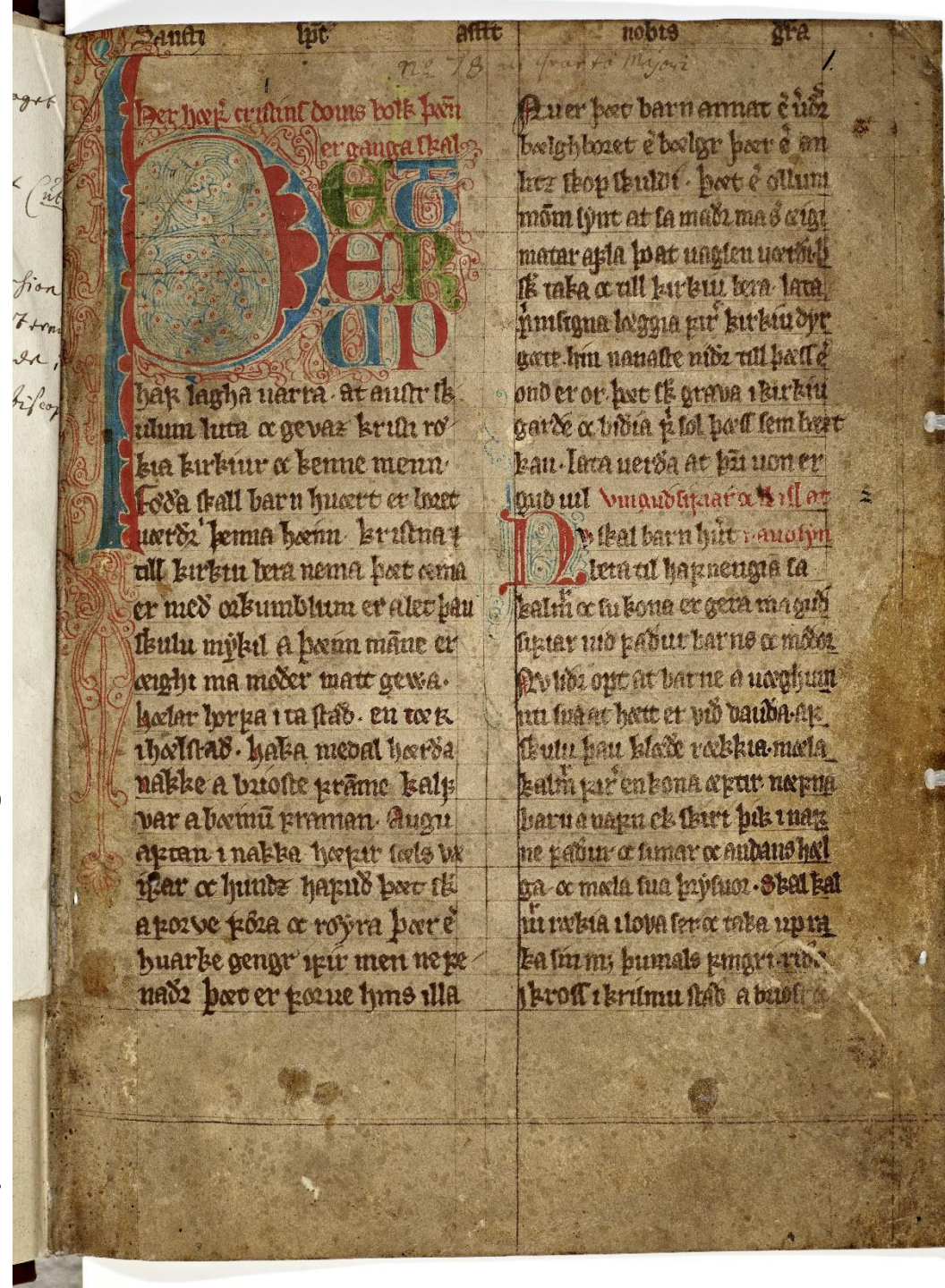

Borgartings eldre kristenrett

Vi skal fø opp hvert barn som blir født til denne verden, døpe det og føre det til kirke, uten det som er født med legemsfeil ... (som når) hælene vender dit tærne skal, og tærne dit hælene skal, haken er mellom skuldrene, nakken frame på brystet, tykkleggene frame på beina, øynene bak i nakken, med sels luffer eller hunds hode. Det skal føres til et uhellig sted och legges i røys der verken folk eller fe går.

Oversettelse: Eyvind Fjeld Halvorsen

København, Det Arnamagnæanske Institut, AM 4:o 78

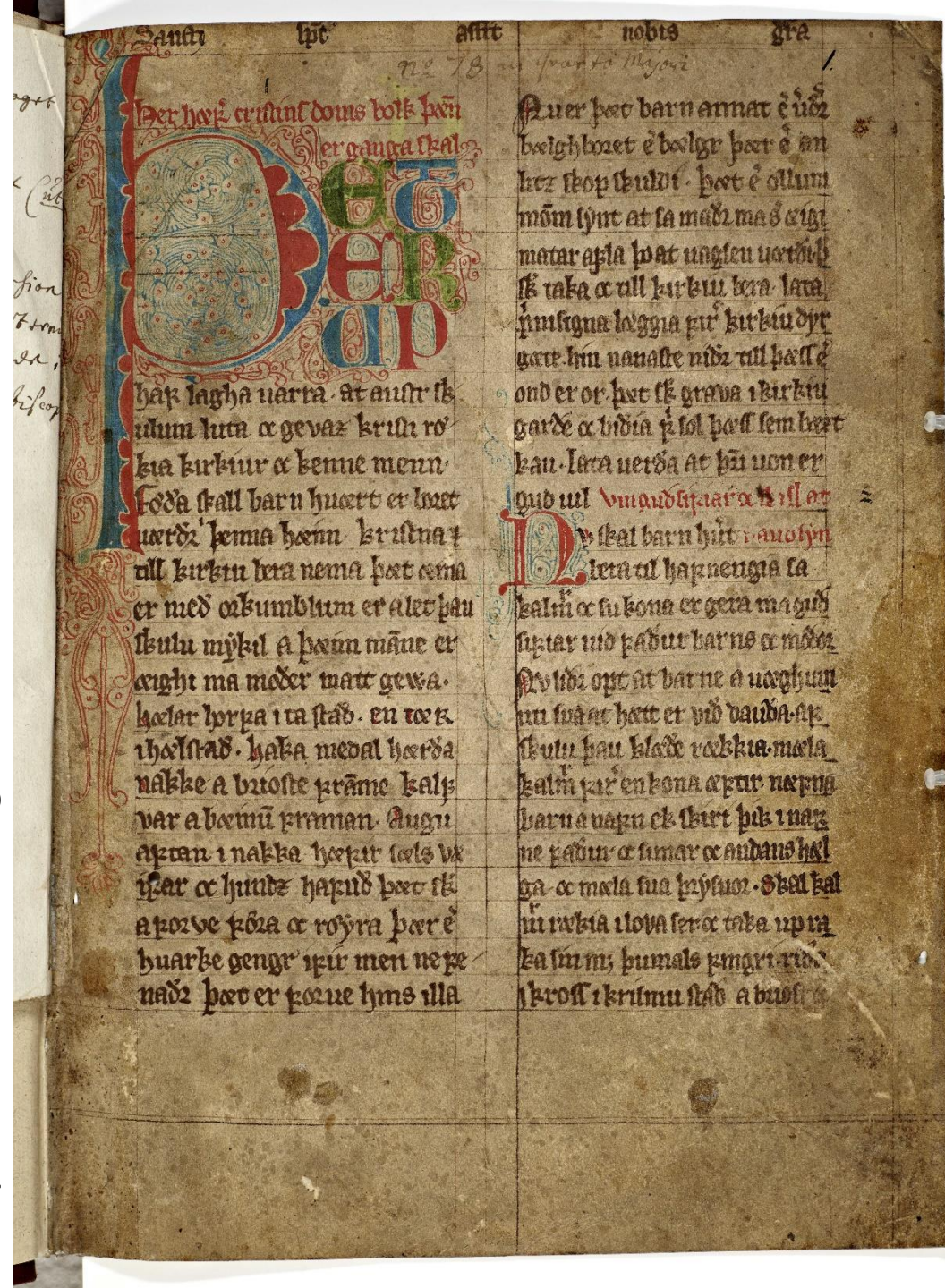
Borgartings eldre kristenrett

Nå skal hvert barn bæres til dåpen av den karmann og en kvinne som kan stå i fadderskapsforhold til far og mor til barnet.

Nå tar det ofte hardt på et barn ute på veien, slik at det er fare for at det kan dø. Da skal de dra klærne av det, og karen skal tale først og kvinner etterpå, nevne barnet vid navn: "Jeg døper deg i Faderens og Sønnens og Den Hellige Andes navn" ... Hvis det fins så mye vann at det kan dekke barnet helt, da skal de dyppe det nedi tre ganger og si disse ordene tre ganger. Men vis det ikke er så mye vann, da skal karmannen gni det utover med hånden, vann hvis det fins vann, dogg hvis det er dogg, snø hvis det er snø, sjøvann hvis det fins sjøvann.

Oversettelse: Eyvind Fjeld Halvorsen

København, Det Arnamagnæanske Institut, AM 4:o 78

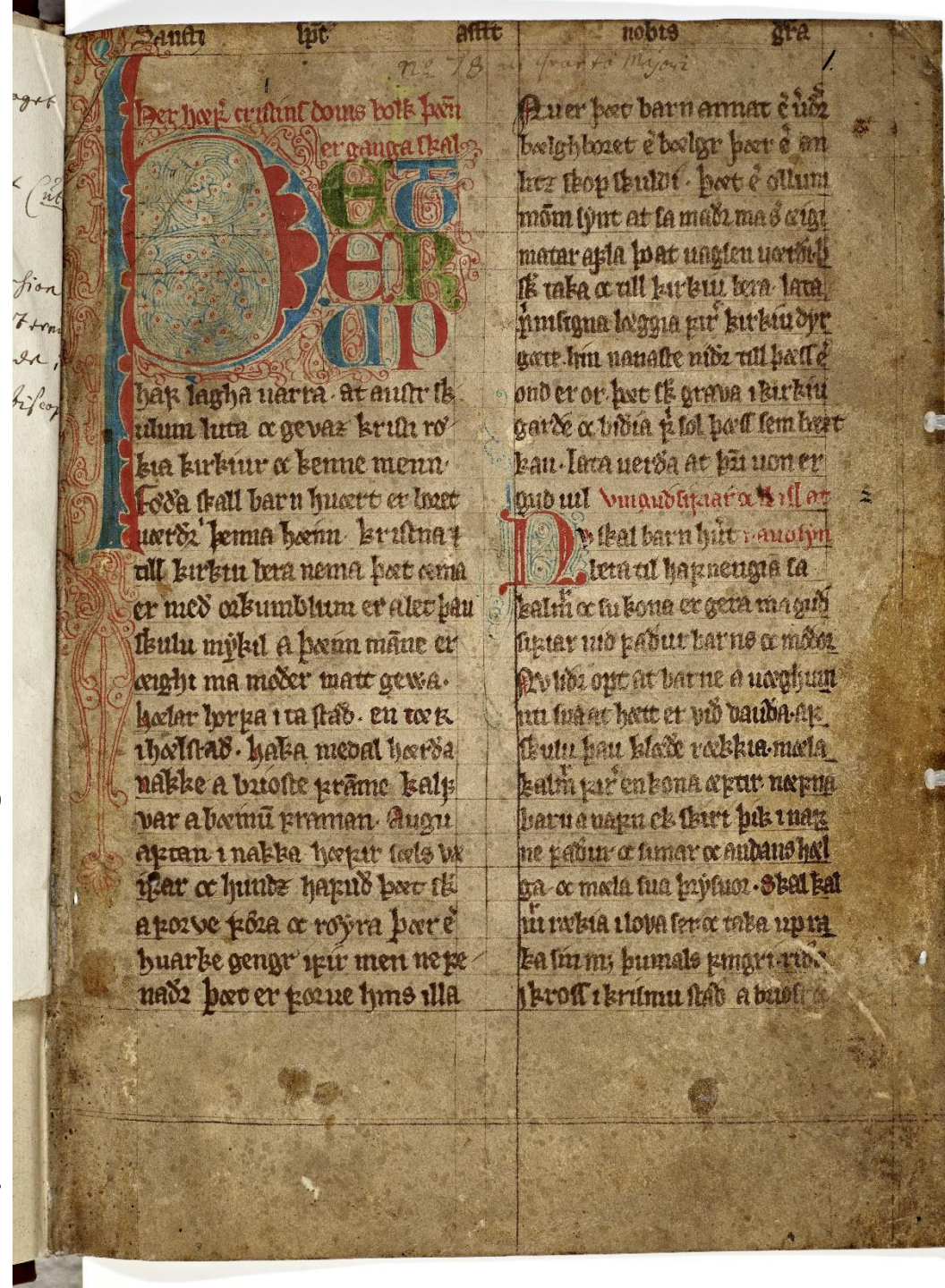

Borgartings eldre kristenrett

Nå hvis en person bor ensomt til, langt fra andre folk, og fødselen kommer så brått på at det ikke er mulig å få tak i kvinner som kan være til stede, og det bare er de to ektefellene, og barnet er nær ved å dø, da skal far og mor holde og døpe det barnet med slik dåp som nå er omtalt i lovene, og ekteskapet ska ikke derfor oppløses, heller enn at barnet skal dø som hedning.

Oversettelse: Eyvind Fjeld Halvorsen

København, Det Arnamagnæanske Institut, AM 4:o 78

Borgartings eldre kristenrett

Nå skal folk (ikke) spise ... svidda.

Det heter alt svidda som er dødt uten at mennesker henders verk har voldt det.

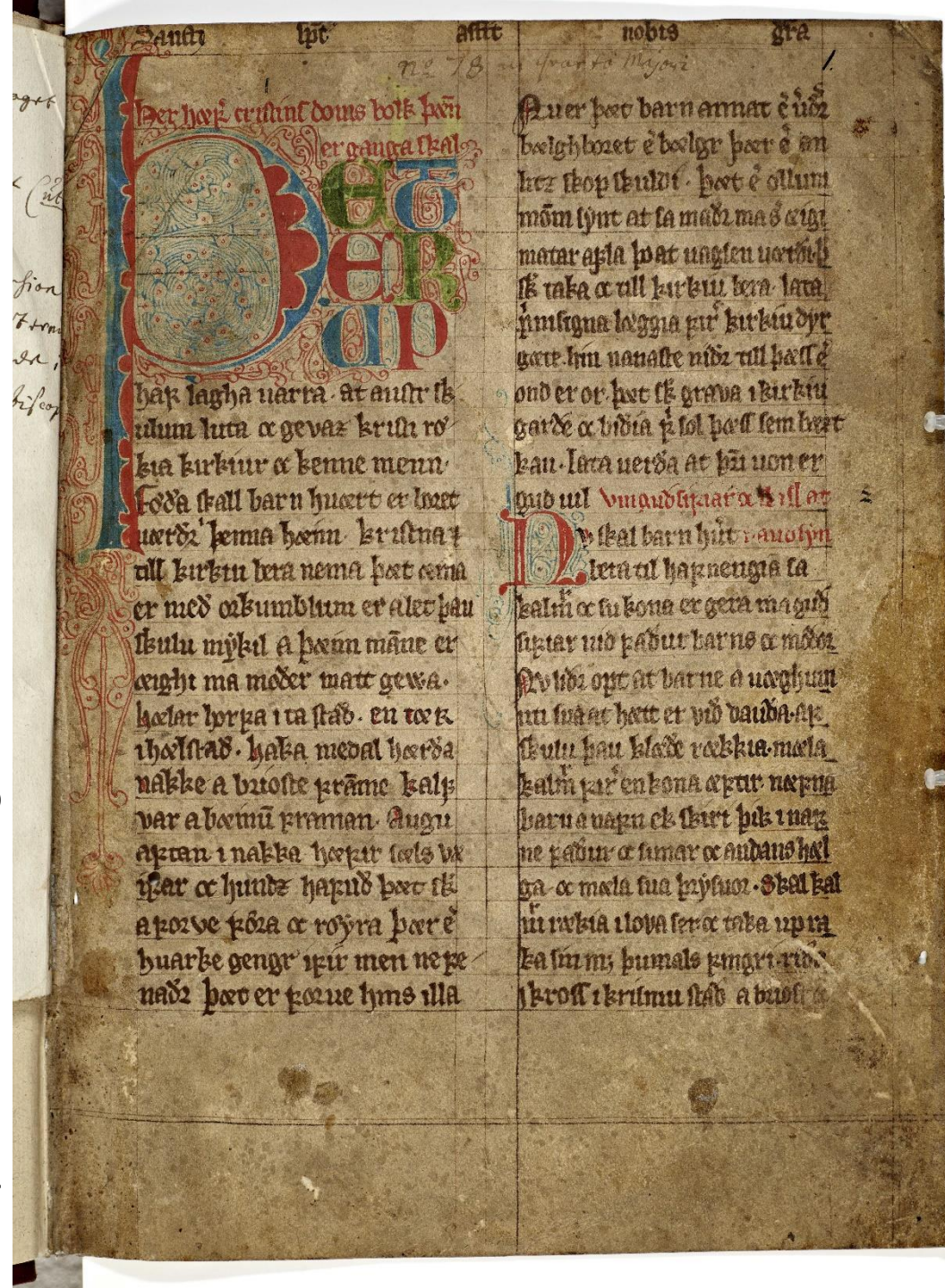
Men hvis krøtter faller utfor berg og blodet ikke renner av det, då skal det ikke brukes. Men hvis blodet renner, da skal det brukes.

Vinden feller et tre på folks krøtter, kommer det da blod ut der treet råker, da skal det nyttes. Kommer det ikke blod ut, da skal det ikke brukes.

Hvis lynet slår (et dyr), da skal det ikke brukes.

Oversettelse: Eyvind Fjeld Halvorsen

København, Det Arnamagnæanske Institut, AM 4:o 78

Borgartings eldre kristenrett

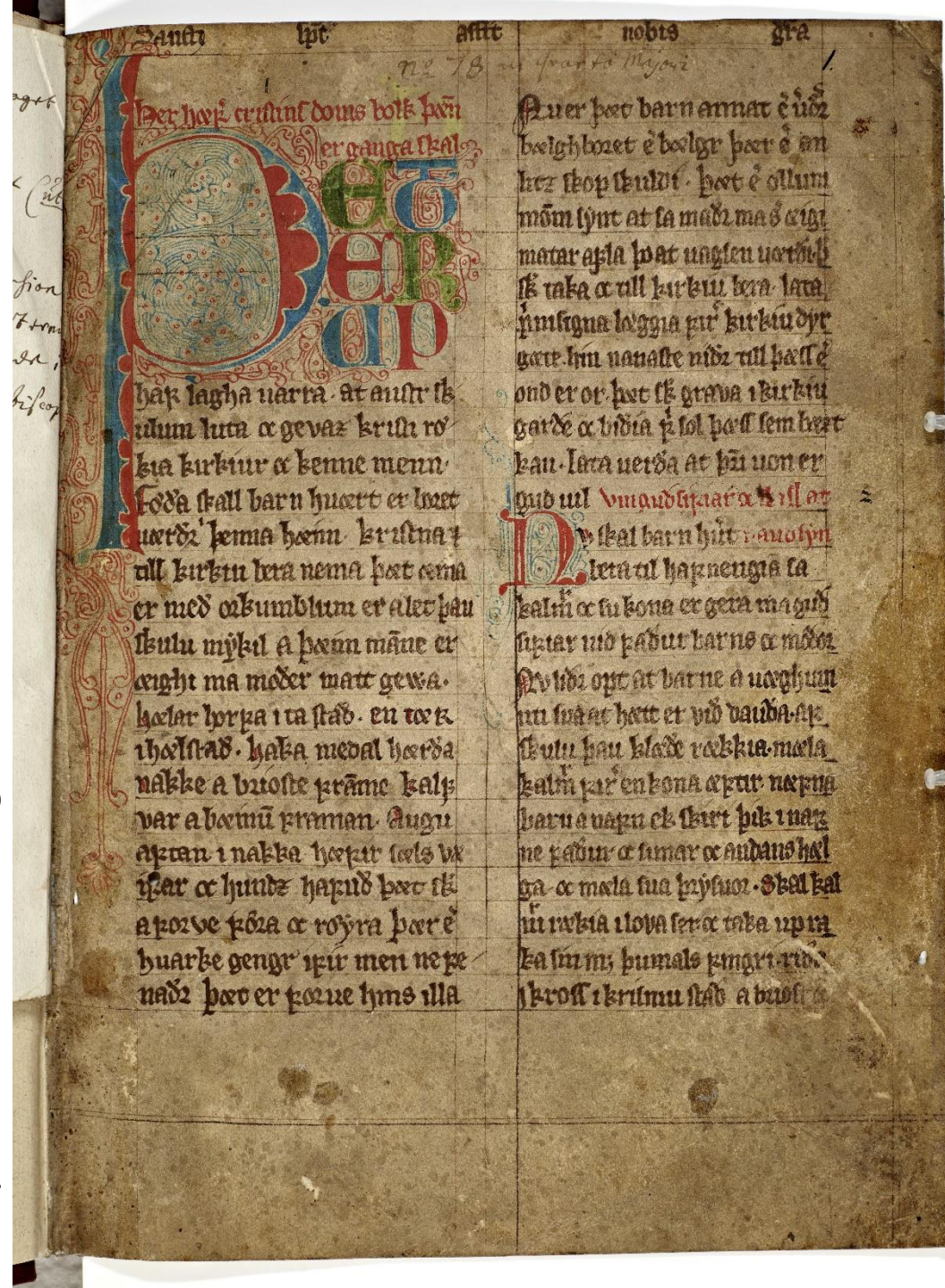
Nå skal alt etes som er født på garden uten hund og katt og hest.

Men hvis en person er på fjorden ... og vær eller vann hindrer hen å komme til bygds, da skal hen ligge sju netter matløs før hen eter hund eller katt. Hen skal heller ete hunden enn hunden ska ete hen.

Og hen ska si det til den første presten hen møter at har har ett forbudt mat fordi han var i nød. Hen skal gå til skrifte og ikke bøte.

Oversettelse: Eyvind Fjeld Halvorsen

København, Det Arnamagnæanske Institut, AM 4:o 78

Borgartings eldre kristenrett

Ingen skal ete kjøtt etter at det er sju uker til påskedagen, hvis hen ikke vil bøte 3 merker.

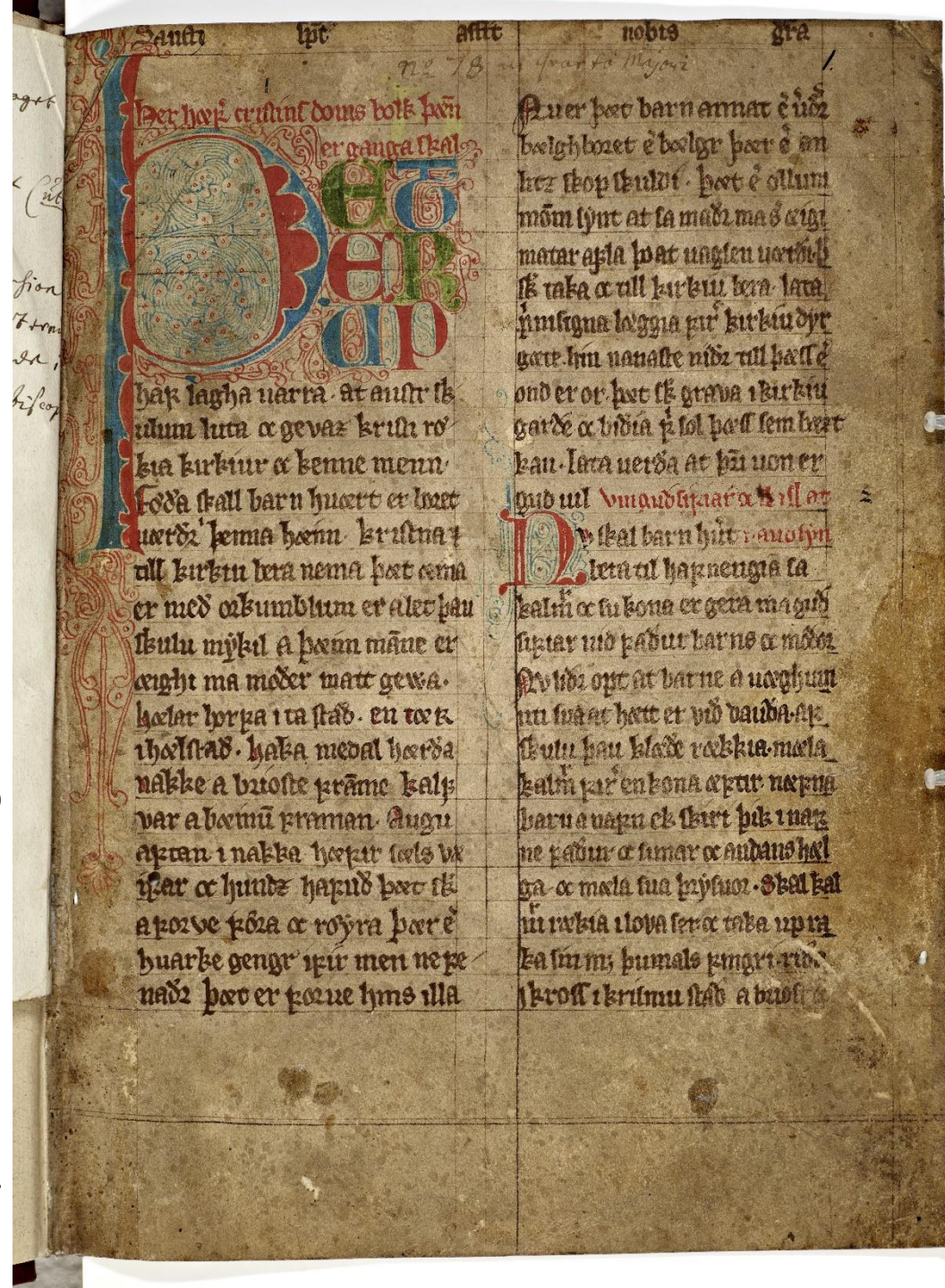
Hvis noen eter kjøtt etter at det er seks uker till påskedagen, da har han forbrutt gods og fred.

Men hvis en person er dagvill og eter kjøtt på fastedager, og en person kommer farende inn till ham og spør:

“Hvorfor eter du kjøtt når andre folk faster?” og han spytter ut den biten han da har i munnen, da skal han gå till skrifte hos en prest og ikke bøte noe for det.

Oversettelse: Eyvind Fjeld Halvorsen

København, Det Arnamagnæanske Institut, AM 4:o 78

Borgartings eldre kristenrett

Om biskopens plikter.

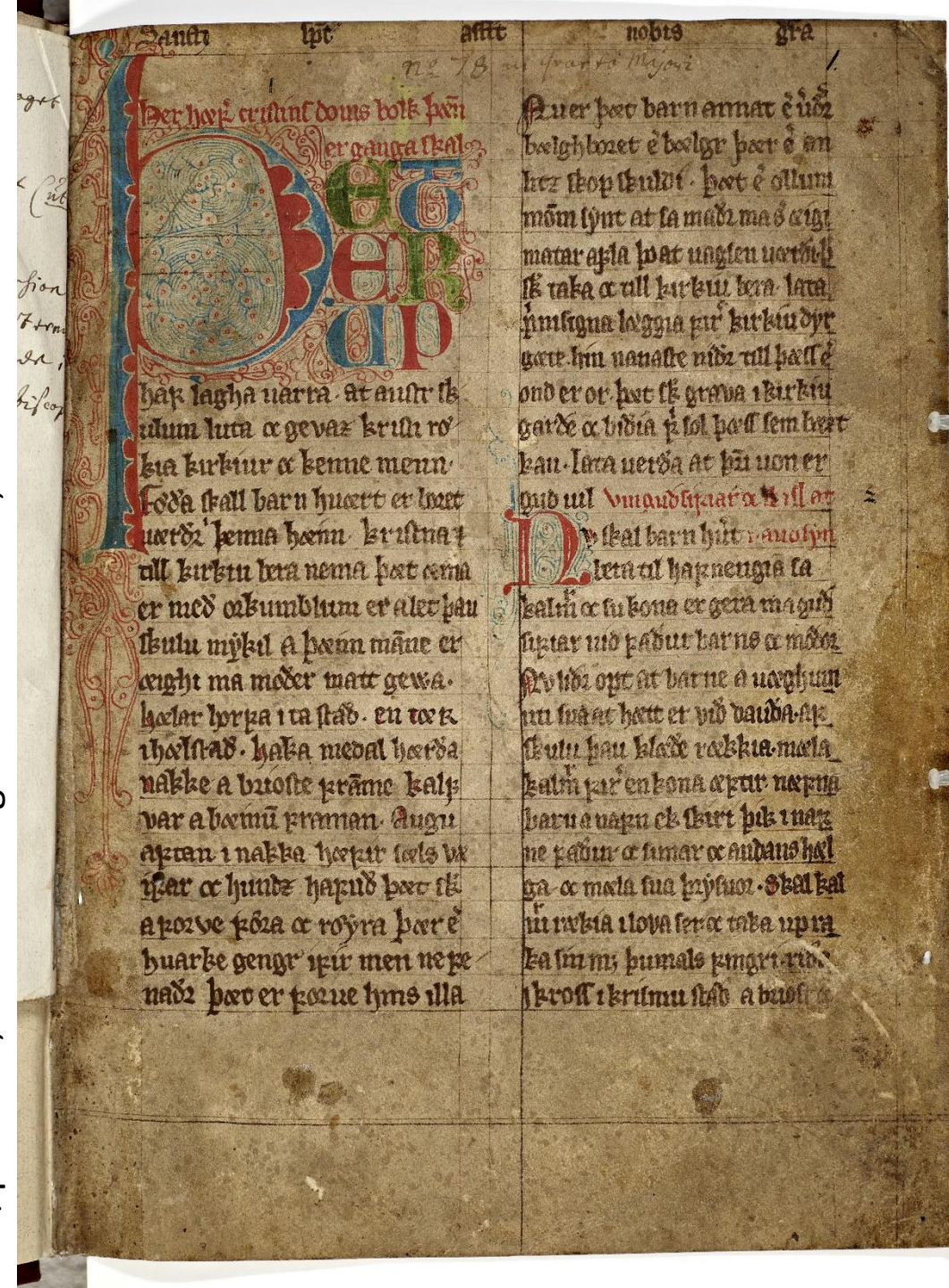
Nå har biskopen plikt til å innvie alle kirker. Han skal fare til en fylkeskirke med 30 personer og være der fem netter.

Nå holder vigselen for kirken så lenge hjørnesteinene står.

Men biskopen har plikt til å konfirmere folks barn hvert år og ta imot skriftemål av dem som trenger det.

Oversettelse: Eyvind Fjeld Halvorsen

København, Det Arnamagnæanske Institut, AM 4:o 78

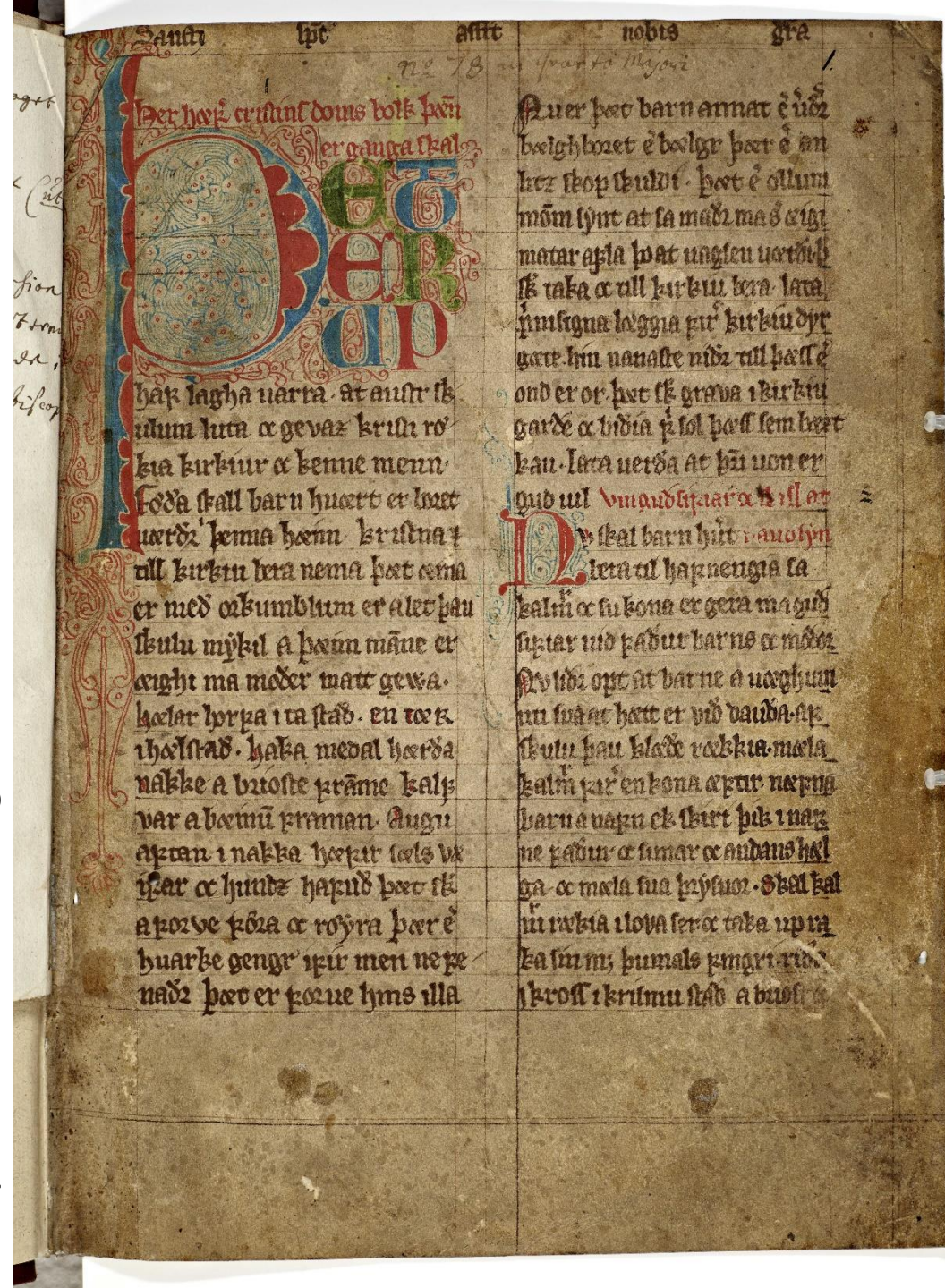
Borgartings eldre kristenrett

Om messedager og helgehold.

Men hvis ufrie arbeidsfolk blir tatt på arbeid alene, og biskopens årmann ... spør: "Hvorfor arbeider dere på helgedager?" og de svarer slik: "Vi ville heller slutte. Herren vår er skyld i at vi arbeider" ... Da skal bonden betale bot for trælene sine.

Oversettelse: Eyvind Fjeld Halvorsen

København, Det Arnamagnæanske Institut, AM 4:o 78

Borgartings eldre kristenrett

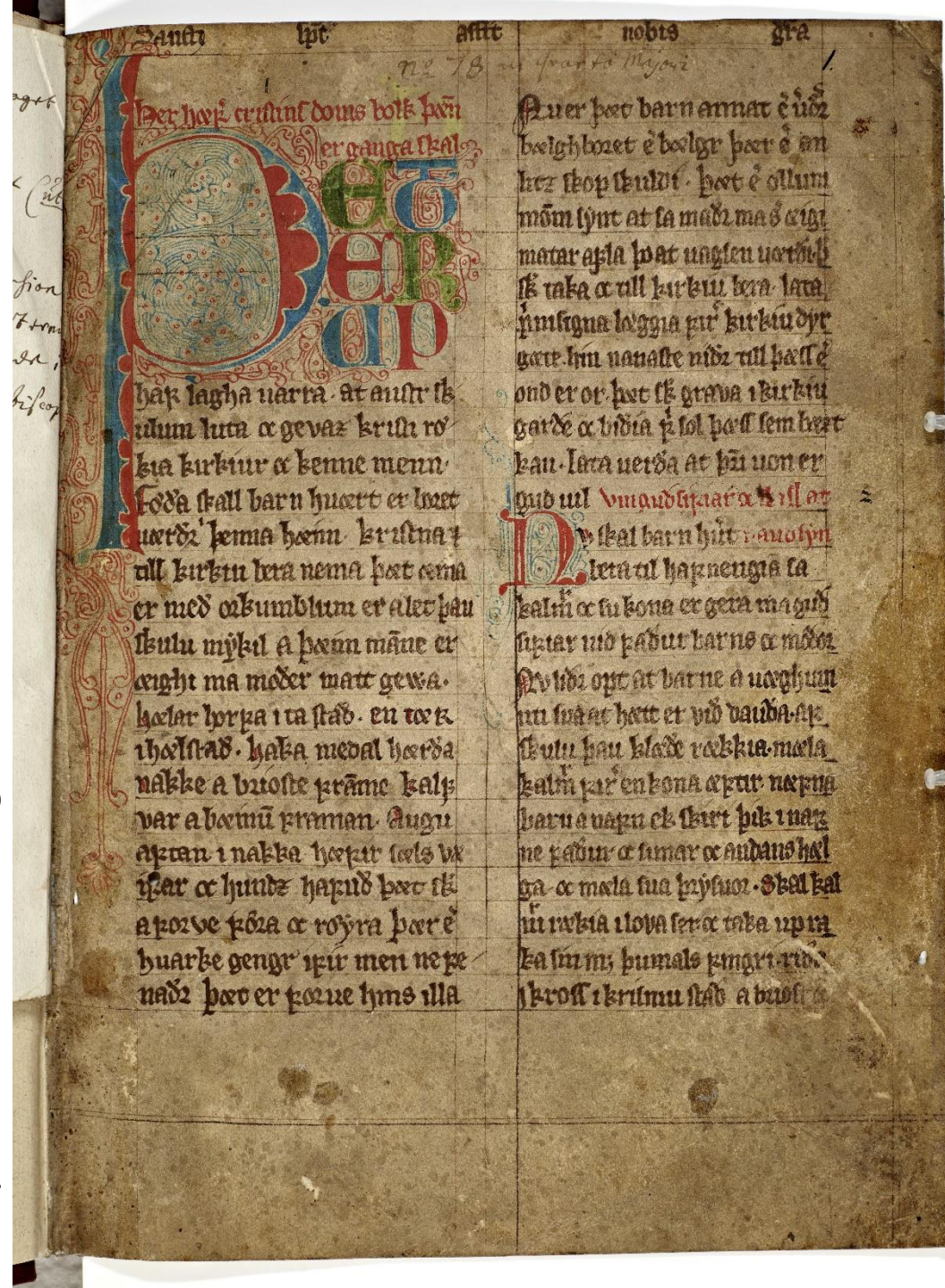
Om messedager og helgehold.

Ikke skal det bakes mer brød på helgedager enn alt blir ett opp.

Grøt kan lages enten det er søkn eller helg, den er så hellig at ingen må betale bot for den.

Oversettelse: Eyvind Fjeld Halvorsen

København, Det Arnamagnæanske Institut, AM 4:o 78

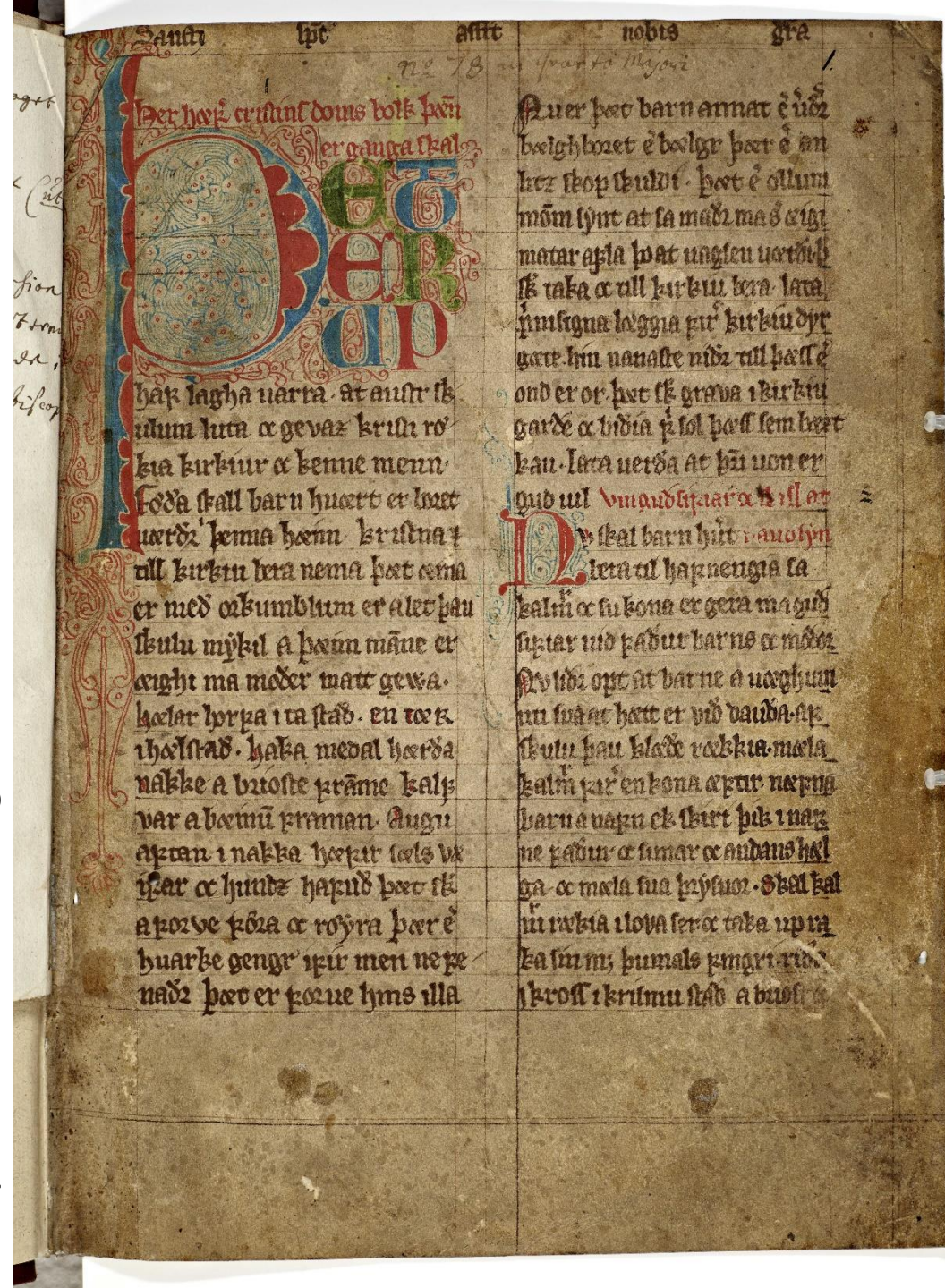
Borgartings eldre kristenrett

Om messedager og helgehold.

Hvis kvinner henger klær ut før helgen og lar dem henge ute mens det er helg, da er det verre for klærne at de henger ute, og det skal ikke bøtes for det. Men hvis de snur på klærne og vender den andre siden mot sola ... då eger biskopens årman dem.

Oversettelse: Eyvind Fjeld Halvorsen

København, Det Arnamagnæanske Institut, AM 4:o 78

Oslo, Nasjonalbiblioteket, Ms.40 317

Abbot Regino av Prüm, Handbok i kanonisk rett

Handskriften skrevs i Tyskland,
omtrent år 1000

Wolfenbüttel, Herzog-August-Bibliothek, Cod. Guelf. 83.21

I CAP. I.
INTRINSECIS INQUIRIBNDUM EST INQUIVIS SUI HONORIS
consecrata sit basilica. uel. a quo fuerit consecrata. Post hec
ipsa aetia circum spicatur. si bene sit co opera. atq. came
rata. & neibi columbe uel aliae. aues nidificent. ppter in
munditia steroris. siue inportunitatis inquietudinem.
Quometallo sint sint signa ipsius aetiae. CAP. II.
isferium. annona. aut tale aliquid in aetia mittatur. CAP. III.
einde ad altare accedere oportet. & contemplari CAP. IIII.
qualia sint indumenta eius. quot noua & quod uetusta &
qualiter nitida. CAP. V.
Quometallo sint capsae & cruces cooperere. aut si diligenter
recondite sint reliquiae in altare. aut si ipse capse feris. aut
clauis munitis sint. CAP. VI.
Quometallo sit calix & patena. & si mundus sit ab omni foede
aut ubi reponatur. CAP. VII.
Sicorporale ex mundissimo & nitidissimo linteo sit. & ubi re
condatur. CAP. VIII.
Si locus sit in secretario. aut iuxta altare preparatus. ubi aqua
effundi possit. quando hec abluuntur. & si uas ibi dependat.
ubi sacerdos manus lauet. post perceptione corporis & san
guinis dñi. & pbrt diae. aut subdiaconus ibi primo corpo
rale lauet. CAP. VIII.
Inquirendum si paxida semper sit super altare. cum sacra obla
tione aduaticum infirmis. CAP. X.
Si missalem. plenarium. lectionarium. & antiphonarium ha
bett. nam sine his. missa perfecte non celebratur. CAP. XI.
Videndum etiam. quot alii libri ibi sint. & si bene sint recitati.

Oslo, Nasjonalbiblioteket, Ms.40 317